

99. Takács Lajos felszólalása a Magyar Nemzetiségű Dolgozók Tanácsa plenáris ülésén. (Részlet.) Bukarest, 1974. április 4.

Tisztelt elvtársak!

Mindannyiunkat megörvendeztetett, hogy három évi megszakítás után Plenárisunkat újra összehívták.¹ Ezen három éves tevékenység hiánya, a megyei tanácsok gyenge tevékenysége és közelebről a központi tanácsé is, központi pártvezetőségünket, valamint a megyei pártvezetőségeket egy olyan tájékozódási forrástól fosztotta meg, amely elengedhetetlen a széleskörű magyar nemzetiségű tömegeket foglalkoztató kérdések megismerésére, és ugyanakkor megnehezítette ezen kérdések megoldását a szocializmus építésének jelenlegi szintjén támasztott követelmények arányában. Örvedetes számunkra az a tény, hogy legfelsőbb pártvezetőségünk az Együttélő Nemzetiségek Tanácsainak központi irányításával Miron Constantinescu elvtársat, az RKP KB titkárát bízták meg. [...] ²

Elsődleges kérdés, ami ma az egész magyar lakosságot foglalkoztatja, az az iskolakérdés, pontosabban az anyanyelvi oktatás kérdése.

Az anyanyelvi oktatás a szocializmus egyik legnagyobb vívmánya, a kulturális felemelkedés egyik előfeltétele, a fiatalok életre való nevelésének legfontosabb eszköze. [...] ³

– Ma az 1966-os népszámlálás szerint az ország magyar lakossága az összlakosság 8,4%-át teszi ki, az 1973-74-es tanévben a magyar diákság csak 7,7%-át teszi ki az össz tanuló ifjúság számának.

A hiány valószínűleg abból adódik, hogy sok fiatal, pontosabban sok fiatal lány a magyar fiatalok köréből nem folytatja tanulmányait a kötelező általános osztályok elvégzése után. Ami Erdély 16 megyéjének helyzetét illeti, ahol a magyar lakosság részaránya összesen 23,5%, ebből számszerűen 88.696 magyar ifjú tanul tovább, amiből 28,7% román nyelven, és csak 71,3% magyar nyelven.

A helyzet még aggasztóbb a líceumi reál-humán, műszaki líceum, szakiskolák és munkahelyen való inasképzést illetően. Együttvéve ezen iskolázási formákat kitűnik, hogy az itt tanuló összmagyar ifjúságnak csak 38,3%-a tanul anyanyelvén, míg 61,7%-a román nyelven kényszerül folytatni tanulmányait.

– Az anyanyelvi oktatás korlátozásai azonban még élesebbek, ha a szaklíceumok helyzetét nézzük, amelyek egyre nagyobb részarányát képezik a középfokú oktatásnak. Megtudjuk, hogy a magyar ifjúságnak csupán 17,8%-a tanul ezen líceumok magyar tagozatain, de itt is a szaktantárgyakat kizárólag román nyelven adják elő, ami önmagában is egy pedagógiai abszurdum.

Ha a fenti lehangoló adatokhoz hozzáadjuk az egyetemi ifjúság 5,9%-os részarányát (akik döntő többségben kizárólag román nyelvű főiskolákon tanulnak), rádöbbenünk a magyar nyelvű oktatás csökevényesedésének méreteire.

A helyzet az utóbbi időben megjelent teljesen helytelen elvi megfontolásokon alapszik. Ilyen értelemben egyesek úgy fogják fel, hogy a fenti körülmények között az együttélő

¹ A Magyar Dolgozók Tanácsa utolsó plenárisa 1971. március 12-én volt. Lásd a 92. sz. dokumentumot.

² Kihagytuk Takács felszólalásának azt a részét, amelyben visszatekint az eltelt 30 évre, a párt korábbi nemzetiségpolitikájára, hogy aztán rátérjen Ceaușescu 1971-es beszédének főbb ígéreteire. Ennek kapcsán megjegyzi, hogy „az utóbbi években egy sorozatnyi negatív jelenség állt elő”, amit 1971-ben jeleztek is neki. Ekkor Ceaușescu „egy fennsleges beszédet mondott”, ám az akkori „utalásait” nem hajtották végre.

³ A kihagyott részben Takács arról beszél, hogy a nemzetiségi oktatás törvényes keretei az elmúlt években „újraszított mértékben” összeszűkültek. Az alább közölt statisztika a tanügyminisztériumból való.

nemzetiségek ifjúsága jobban elsajátítja a román nyelvet, és ezért majd könnyebben felhasználhatóak lesznek az ország bármelyik részén. Egyesek sürgetik az egész nemzetiségi anyanyelvi oktatás kétnyelvűvé változtatását, és ennek kereteiben a tantárgyak döntő többségének csak román nyelven való oktatását. [...]⁴

Nagyon korlátozott, vagy kiküszöbölődött az anyanyelv használata egyes nemzetiség lakta vidékeken, ezen nemzetiségek és a helyi állami szervek viszonylatában, egyszerűen azért, mert nagyon, de nagyon korlátozott a helybeli nemzetiségi hivatalnokok száma, illetve azon hivatalnokoké, akik ismerik a helyi lakosság „nyelvét és életformáját”, másrészt pedig az anyanyelv használatának joga igazán nincs is szavatolva számos helyiségben.

Annak ellenére, hogy a helyi tanácsok képviselőinek összetétele általában helyesen tükrözi a helyi lakosság nemzetiségi összetételét, a döntéshozó végrehajtási és igazságügyi szerveknél (bíróóságok, ügyészség, közjegyzőség, Belügyminisztérium helyi szervei) ez a képviselőlet egyáltalán nem megfelelő. Ugyanez a jelenség észlelhető a központi szerveknél is: ha a központi, választott államhatalmi szervek helyesen tükrözik az ország nemzetiségi összetételét, egyáltalán nem mondható el ez a központi közigazgatási szervekről, miniszterekről, alminiszterekről, államtitkárokról, a Legfelsőbb Bíróságról, és a Legfelsőbb Ügyészségről.

A nemzetiségek anyanyelvének használata a hivatalos közlönyökben, felhívásokban, feliratokban, nagyon, de nagyon kevés kivételtől eltekintve nagyjából elhanyagolódott, azon jogot, hogy anyanyelven keressék meg a hatóságot, és anyanyelven válaszoljanak írásban a kérelmezőnek, egyáltalán nem gyakorolják sehol.

Nagy elégedetlenséget váltott ki a nemzetiségek körében annak megtiltása, hogy saját nyelvükön (magyarul, németül, szerbül stb.) használhassák az általuk lakott helységek neveit, annál is inkább, hogy ezen helységnevek szókincsük részét képezik és a jelenleg is érvényben lévő Nemzetiségi Statútum 13. szakasza kifejezetten engedélyezi. [...]⁵

A fent említettekől következik, hogy a KB-brigád 1971 nyarán történt felmérései (érthetetlen módon mindmáig) gerincét képezhetnék annak a konkrét intézkedési tervnek, amelyről az elmúlt Plenárison – három éve – a párt főtitkára beszélt.

Gondolom, kétely sem fér ahhoz, hogy Nicolae Ceaușescu elvtárs útmutatásait legalább most, három év múlva Tanácsunk életbe ültesse.

Véleményem szerint ez a munkaterv a következőket kell magába foglalja:

– Olyan jogszabályok alkotása, amelyek szabályozzák a helyi hatóságok szerepét és kötelezettségeit a párt nemzetiségi politikájának gyakorlati kivitelezéseiben.

– Az egész iskolarendszer újjászervezése olyan céllal, hogy a teljes nemzetiségi ifjúság anyanyelvi oktatásban részesüljön.

Ami a felsőoktatást illeti, az újjászervezés vonatkozna elsősorban az 1958–59-es tanévben „egyesített”⁶ két kolozsvári tudományegyetemre, a Dr. Petru Groza Agronómiai Főiskolára, a Képzőművészeti Főiskolára és a kolozsvári konzervatóriumra – olyan formában, hogy ezen oktatási intézményekben két tagozat létezzen, saját beiskolázási számmal.

4 Kihagytuk azt a részt, melyben Takács felhívja a figyelmet arra, hogy „határozottan szét kell választani a román nyelv megtanulásának folyamatát a nevelő-oktatási folyamattól”. Onisifor Ghibura (az egyébként vad magyar-ellenes, sovíniszta) erdélyi oktatáspolitikusra hivatkozik, aki 1912-ben pedagógiai abszurdumnak tartotta a kétnyelvű iskolákat.

5 A kihagyott részben Takács arra hivatkozik, hogy a XIX. századi román nemzeti mozgalomnak is ez volt az egyik követelése, ráadásul az 1938. augusztus 1-i Minisztertanácsi Napló is engedélyezte a helységek nem-román elnevezéseinek használatát. Hivatkozik arra is, hogy „nemzetiségi elszigetelődésre” való hivatkozással nemzeti-ségi táncgyűtéseket számoltak fel.

6 A román eredetiben is idézőjelek közt!

Az egyesítések idején az alapgondolat egyértelműen az volt, hogy az oktatás román és magyar tagozaton történik, de a megvalósítási forma teljesen más lett, és ebből semmilyen jó nem származott. Ellenkezőleg, nemzetiségi egyetemi ifjúságunkat olyan nehézségek elé állították, ami csakis rossz irányba hathat ki képzésükre.

– Az ország nemzetiségek által lakott megyéiben, városaiban és falvaiban az állami apparátus újjászervezése az alkotmány előírásainak megfelelően, a nemzetiségi vonatkozások tiszteletben tartásával. [...]⁷

Takács Lajos felszólalása. Gépelt kézirat (a román eredetivel együtt!). Származási hely: SZTE Társadalomelméleti és Kortörténeti Gyűjtemény, Ms. 3913.

---

⁷ Takács felszólalásának végét nem közöljük. Ebben az ideológiai tömegoktatás és pártpropaganda átszervezését javasolja, hogy nemzetiségek nyelve is érvényesülhessen. Végezetül megjegyzi, hogy az általa javasolt lépések erősítik a magyar kisebbség bizalmát a pártban, és tartalmasabbá tennék a Magyar Dolgozók Tanácsa tevékenységét is.